

L'ALTERMUNDIALITZACIÓ: HISTÒRIA I DESAFIAMENTS

FRANÇOIS HOUTART

Lovaina, Bèlgica

Si recordem que la primera reunió d'aquest tipus es va organitzar al gener de 1999 a Zürich i Davos, només amb la participació de 5 moviments socials (un per continent) i amb el títol «Un altre Davos», constatem que els progressos han estat espectaculars. El 2003 a Porto Alegre van ser cent mil persones les que es van donar cita al Fòrum Social Mundial (FSM), s'hi organitzaren prop de 1.700 reunions, seminaris i conferències, en les quals van participar 4.000 periodistes amb una cobertura de premsa mundial que va eclipsar Davos en els mitjans de comunicació internacionals. El 2004, a Mumbai, el FSM va reunir més de 110.000 persones, amb una gran majoria d'asiàtics.

El FSM s'ha convertit en el pol oposat de Davos, i representa una expressió de la societat civil de sota, enfront de la societat civil de sobre. Les catàstrofes socials de les polítiques neoliberals són tan òbvies que fins i tot algunes persones vinculades amb el sistema (com és el cas de J. Stiglitz, per exemple) comencen a reaccionar i a denunciar el caràcter ideològic de les polítiques que es duen a terme, així com els seus efectes negatius. Cada cop més i més grups socials resulten afectats per aquestes polítiques i cada cop més i més moviments i organitzacions s'ajunten en el FSM per expressar els seus desacords, analitzar les causes i proposar solucions alternatives. L'orientació fonamental d'aquesta trobada de moviments és ben clara: es tracta de crear un espai d'intercanvi mundial, continental, nacional i regional per als que lluiten contra el neoliberalisme, contra l'hegemonia mundial del capital i buscant alternatives a aquests fenòmens (carta de base del FSM).

Per què s'ha produït aquesta explosió en tan pocs anys? Hi ha, evidentment, diverses causes. La primera, va ser el desenvolupament sense obstacles del neoliberalisme com a fase de l'acumulació capitalista a partir dels anys 70 i, en particular, després de la caiguda del Mur de Berlín, caiguda que va deixar el terreny lliure al capitalisme i al seu lema d'*economia de mercat* o de *lliure comerç*. Dins el mercat capitalista, això es tradueix en la relació cada cop més desigual entre les economies fortes i les economies febles, i, dins de l'interior dels països, la relació desigual s'expressa entre els actors

econòmics poderosos i els restants, els quals tenen les seves forces reduïdes.

El procés de globalització contemporani va estendre l'explotació del capital cap a sectors cada cop més amplis dins les poblacions, afectant no només els qui es trobaven directament vinculats amb les relacions capital/treball, sinó també a aquells grups socials relacionats amb altres mecanismes de la dominació del capital: monetaris, financers, fiscals, etc. D'altra banda, les privatitzacions han conduït que cada cop més i més sectors de la vida col·lectiva i dels serveis públics es transformin en mercaderies i, en conseqüència, els grups més pobres quedin exclosos al seu accés. El predomini del capital ha estat acompanyat per una doble ofensiva contra els actors dels antics pactes socials: el treball i l'estat. Els resultats han estat tals, que els afectats són cada dia més nombrosos: dones, pobles indígenes, petits camperols, pobres urbans...

Trobar-se és important. Fer créixer una consciència col·lectiva també. Desembocar en l'acció és una necessitat que exigeix una vinculació amb el camp polític. La pròpia existència del FSM és segurament un fet polític en si mateix. Ningú pot ignorar-ho. Molts partits polítics envien membres i dirigents per participar en aquest esdeveniment, encara que no poden formar part oficial del procés. No obstant això, les relacions entre els Fòrums i els partits polítics van resultar ser elements molt sensibles i discutits en nombroses ocasions, especialment a Mumbai.

Es va reconèixer la necessitat dels dos camps d'acció, però admetent que cadascú té funcions pròpies i que no s'han de confondre. D'una banda, els moviments i les ONG progressistes no poden acceptar ser instrumentalitzats pels partits en funció d'objectius electorals o partidaris i, d'altra banda, els partits no poden acceptar que les ONG i certs moviments socials contribueixin a despolititzar les societats. El reconeixement mutu sembla l'única solució possible.

De fet el funcionament dels Fòrums reflecteix la seva natura i els seus objectius. D'una banda, la diversitat exigeix una gran flexibilitat; d'altra banda l'objectiu demana coherència en l'organització. La seva força

resideix en el caràcter massiu de la participació, el contrari de l'elitisme de Davos. La seva fragilitat: el risc d'enfonsar-se en una dolça anarquia. Fins ara, l'equilibri s'ha assegurat gràcies a la consciència compartida del caràcter agressiu de l'adversari, a un esperit de tolerància interna i, pel FSM, a la intel·ligència del comitè organitzador brasiler.

Recordem que en el naixement de la Primera Internacional, Karl Marx i Friedrich Engels es van enfrontar a una situació bastant semblant: una gran diversitat d'organitzacions de nivell i de desigual nivell de consciència social, on els sindicats, prohibits en un gran nombre de països, es trobaven en minoria. En veritat, l'objectiu allí era diferent: fer entrar la classe obrera al camp polític internacional. Els fundadors van insistir, no obstant això, a evitar tot autoritarisme, tota decisió que vingués només de dalt i tota presa de posició que no comptés amb l'acord general. Més tard, quan l'estructura es va tornar autoritària i vertical, va acabar per esclatar.

Els FSM estan confrontats a una sèrie de qüestions internes i externes. En el pla intern, reuneixen sindicats obrers de diferents orientacions i nombrosos altres moviments socials, cadascú amb una cultura específica de la lluita. Convergeixen també allà organitzacions no governamentals (ONG), diverses de les quals tenen mitjans financers i de personal importants, amb el risc de dominar els debats. En l'elecció de les intervencions i de les conferències, les estratègies individuals o institucionals no hi són tampoc absents. Finalment la dimensió mateixa dels fòrums mundials i continentals (100.000 persones a Porto Alegre i 40.000 a Hyderabad, Índia, 40.000 a Florència, 110.000 a Mumbai, i el seu creixement) plantegen problemes d'organització, de participació i de finançament considerables.

La presència dominant de classes mitjanes, i la poca representació de mitjans populars es reflecteix en el llenguatge i de vegades en l'ideologia. En aquest sentit, el FSM de Mumbai va establir una nova orientació: la presència intensiva (unes 20.000 persones) dels més pobres. Els *Dalits* (fora de casta), les minories ètniques, els habitants de suburbis marginals de grans ciutats hi eren presents, no en els grups de discussió, per raons de llengua, sinó al lloc mateix del Fòrum, amb manifestacions permanents, teatre de carrer, etc.

Alguns retreuen als Fòrums de vehicular una perspectiva reformista, la qual cosa es confirma per la majoria de les organitzacions presents. No obstant això, en la mesura que posicions més radicals poden expressar-s'hi també, el fet de compartir coneixements,

anàlisis i propostes, permet fer progressar una consciència social compartida. La necessitat de crear una altra relació de força a escala mundial és primordial i ha permès fins ara aliances abans impossibles, i concebre certes posicions crítiques radicals reconeixent que el curt termini passa per reformes, a condició de no aturar-se.

Els problemes externs es revelen també molt importants. Podem citar-ne dos. Primer, el sistema comença a defensar-se: adopta els mateixos conceptes (societat civil, participació, lluita contra la pobresa...), però transforma el seu sentit; coopta moviments i ONG en els programes de desenvolupament (Banc Mundial) o en trobades internacionals (Davos); dificultats administratives; transformació del les legislacions penals; assimilació al terrorisme, criminalització dels moviments socials (perquè les seves lluites es reforcen en nombrosos països)...

D'altra banda -i això és el segon element-, els mitjans de comunicació tendeixen a *folkloritzar* els esdeveniments i posen particularment de relleu certs aspectes insòlits, o durant les manifestacions contra els grans poders de decisió, els actes de violència comesos per una minoria -o, com a Gènova al juliol 2001, que van ser fruit de provocacions policials. Aquest tipus de violències són l'objecte d'un altre debat entre els que volen reforçar el moviment i guanyar en quantitat nombrosa de participants per crear una *massa crítica* i els que, exasperats per la capacitat del sistema per absorbir la seva contestació, cosa que permet perseguir la seva obra destructiva, mostrant-se partidaris d'una prova de força.

Més enllà d'aquestes contradiccions, s'ha fet un gran pas: el de recrear la utopia, és a dir de projectar un objectiu que, si no existeix avui, pot realitzar-se demà. Quina societat volem? Quina educació, quin tipus de salut, quins transports, quina comunicació, quina agricultura? L'horitzó del mercat total, amb el seu seguit de conseqüències socials nefastes, ja no és la pretesa «solució única». Aquesta esperança haurà de traduir-se en objectius alternatius a mitjà i a curt termini, i això en tots els dominis, econòmics, polítics, socials, culturals, en una dimensió tant macro com micro. En aquest punt, una simbiosi entre moviments socials i intel·lectuals compromesos és fonamental.

Ni Woodstock social, ni Cinquena Columna Internacional: els FSM són de fet les assemblees multifacètiques d'una societat civil de sota en moviment.